№ 14. Tartus, 1. jüri-kuul 1885. IV. aastakäik.

Toimetaja adress:
Olewiku toimetusele Tartus.
Kõnetund, mill toimetaja ikka kodu, iga päew kella 12—1.

Tuleb iga esmaspäewa õhtul wälja.
Aastas 52 nummert.
Iga kuu kaks Lisalehte.

Olewiku aasta hind:
Postiga 3 rubla, ilma postita 2 rubla 50 kopikat, poole aasta hind postiga 1 rbl. 75 k. postita 1 rbl. 30 k.
Iga tellija, kes tellimiseraha ilma wahemeheta ise ära saadab, saab iga 10 eksemplaari pääle ühe ilma hinnata ehk 10 protsenti tellimise rahast.
Kuulutuste rida ehk selle ruum maksab 5 kopikat.

Olewik

Tellimisi ja kuulutusi wõtawad wastu:
Tartus: Schnakenburg. H. Laakmann. K. Sachker. Th. Grüner. Sirk. C. H. Wirkhaus. Beiker. A. Sirk. E. Sirk. C. J. Karow.
Tallinnas: Th. Jakobson ja Busch'i raamatukauplused. F. Wassermann. M. Rathal.
Paides: A. Seidelberg. **Lihulas:** A. Büttner. **Põltsamaal:** F. Leibberg. **Rakweres:** G. Kuhs. F. Treumann.
Wõrus: Julie Bielrose. **Walgas:** M. Rudolf. **Wiljandis:** C. J. Karow. F. Feldt. **Narwas:** A. Gregoriew. M. Põder.
Pärnus: E. Treufeldt. R. Jacoby & Co. **Peterburis:** J. Seeland, Offiserskaja ul. Nr. 54. K. Leopas, Newski prospekt Nr. 86.
Kuresaares: L. Lange. **Hapsalus:** C. J. Hallberg. **Pihkwas:** J. Wolframm.
Maal wõtawad tellimisi wastu: Wallakirjutajad, wallawanemad, kostrid ja koolmeistrid. Adressid palutakse selgeste kirjutada.

Rahwa kaswamine ja wäljarändamine.

Tartus, 29. paastukuul 1885.

Kõik elawad olewused püüawad oma sugujagu ilma piirita suurendada. Üksainus nisutera wõiks paari aastaga suure põllu nisuga täita ja üksainus tuwipaar lühikese ajaga suurels tuwi parweks kaswada. Sarnasel wiisil püüab ja wõib inimeste arw ennast suurendada. Kui takistusi ei oleks, siis wõiks inimeste arw kergeste iga 25 aasta tagu poole suuremaks kaswada. Selle mõtte järele wõiks 25 aasta pärast kaks millioni Eestlasi olla. 50 aasta pärast oleks nende arw 4 millioni, 75 aasta pärast 8 millioni, 100 aasta pärast 16 millioni, 125 aasta pärast 32 m., 150 a. p. 64 m., 175 a. pärast 128 millioni jne. Wäikesest Eesti rahwast saaks selle järele lühikese ajaga nii suur rahwas, et ta näituseks terwe Wenemaa wõiks tais täita. Sünniks see tõeste, et inimeste arw nii kaswaks, siis ei oleks mõne aastakümne järel inimestel enam ülespidamist meie planeeti päält leida. Neile peaks näljasurm niisama kindlaste kätte tulema, nagu mesilastel, kui neid ühes paigas liig palju on sigimenud.

Nii aga ei ole lugu mitte. Loomulisel rahwaarwu kaswamisel on mitmesugused takistused ees, mis teda tagasi hoiawad. Neist takistustest wõtame meie siin ainult ühe kõne alla. See on **toit**.

Wõiks rahwaarw, kui tall takistusi ei oleks, 25 aasta sees kahekordseks kaswada, siis peaks sellesama aja sees ka tema toiduhallikad kahekordseks kaswama. Üks põld, mis enne ühe waka wilja andis, peaks nüüd 2 wakka wilja andma. See ei oleks wahest mitte wõimata, kui põld paremine haritud saaks. Siiski ei suudaks põld kaua aja pääle oma lõikust sell mõõdul suurendada, kui inimeste arw kaswaks. 100 aasta taga oleks ühest millionist inimestest terwelt 16 millioni inimesi saanud, aga saja aasta taga ei wõiks üks hää maa oma lõikust mitte ühe waka päält 16 waka pääle ülendada. Ehk jõuaks ta seda esimesel aastasajal, siis peaks ta pikema aja pääle ommeti tagasi jääma, iseäranis sellepärast, et wili maa seest rammu wälja wõtab, kui maale seda rammu teisel kujul jälle tagasi ei anta.

Waatame meie Eesti põldude pääle, siis näeme, et nende lõikus mitte nii suurel mõõdul ei ole kaswanud. Annab üks põld praegu 100 wakka wilja, siis oleks ta 25 aasta eest tagasi ainult 50 wakka, 50 aasta eest 25 wakka, 75 aasta eest 12½ wakka, 100 aasta eest 6¼ wakka, 125 aasta eest 3⅛, 150 aasta eest kõiges umbes 1½ wakka wilja annud, nii et, kui sedawiisi ikka tagaspidi läheme, selle põllu saak mõne aastasaja eest ainult paar terakest oli ehk koguni ära lõppis. See aga ei ole õige. See nu'rm, mis praegu 100 wakka wilja annab, andis juba esimesel lõikusel, kus mullapind alles uus oli, wististe õige tubli lõikuse. Sellest selgub, et põllusaak mitte nii ruttu ei suurdu. Meie ei wõi sedagi ütelda, et põld hää harimise abiga iga aasta **ühe** jao oma alguslõikusest juurde annaks, s. o. et üks põld, mis esimesel aastal ühe waka wilja kandis, järgmistel aastatel 2, 3, 4, 5, 6 jne wakka kannaks.

Juba sellest on näha, et lõikus mitte inimeste arwuga ühel mõõdul ei suuda suurduda. Pääle selle tuleb siin ka selle pääle waadata, et inimeste **tarwitused** aast aastalt **kaswawad**. Meieaegsed inimesed ei lepi enam selle ülespidamisega, millega meie esiwanemad saja aasta eest leppisiwad. Üks inimene tarwitab nüüd wahest niipalju ära, kui saja aasta eest kaks inimest. On rahwaarw praegu kaks korda niisuur kui saja aasta eest tagasi, kus tarwitatakse nüüd **neli** korda niipalju kui saja aasta eest.

Nii ei annaks maapind inimestele mitte tarwilist toitu, kui inimeste arw sell mõõdul suurduks, nagu eespool öeldud. **Toidupuudus** on seega üks suur ja häwitamata takistus, mis rahwaarwu kaswamist kinni peab, kinni **peab** pidama.

Sellest tuleb siis ka pääasjalikult, et rahwaarw tõeste palju wähemine kaswab, kui ta kaswada **wõiks**. Umbes sada aastat läheb ära, ennegu rahwaarw kahewõrdseks kaswab. Praegu elab terwes Europas umbes kaks korda niipalju inimesi kui saja aasta eest. Sellejärele on iga aasta iga tuhende inimese pääle seitse inimest juurde tulnud. Muidugi sündisiwad tuhande inimese keskes ühel aastal enam kui seitse last, aga tuhandest inimesest suri ka oma jagu ära. Rahwaarwu kaswamist ei näita sellepärast mitte suur sündinud laste arw, waid siin tuleb ka surnute inimeste arwu pääle waadata. Suur sündiwus (sündinute arw) on alles tahtlane märk rahwa häält seisukorrast, kuna wäikene surewus (surnute arw) ikka rõõmustawat elukorda näitab. Paremat tunnistust rahwa häält käekäigist ei saagi, kui wäikene surewus. Mõnel maal (näituseks Würtemberis) on sündinud laste arw wäga suur, aga surnud inimeste arw on pea niisama suur, ja pool kõigist surnutest on lapsed alla wiie aasta. Kiikuwad hällid ja hauda wauwad puusärgid näitawad meile rahwaarwu liikumist. Mida wähem wiimseid ja mida wanemad need, keda nende sisse maatame, seda parem. Esimeste arwu suurust ei tule mitte ikka ja igatahes õnneks pidada, ja nimelt sääl mitte, kus waesus ehk muud wiletsused puusärgi hällile liig ligidale nihutawad. Seltskonna kurnamine.

Olgu see mööda minnes tähelepanemiseks tähendatud. Meie pääülesanne on siin seda selgeks teha, et rahwaarw rutemine kaswab kui rahwa toit, ning nimelt ka Eesti rahwa juures. Tema juures weel seda enam, et siin pea ainult põllutööst päätoidust walmistatakse. Soola, raua, mitmesuguse ihukatte ja palju muu kauba eest läkitab Eesti rahwas iga aasta suure hulga toitu weel üle piiri wälja. See wähendab tema ülespidamist ka oma jau. Teeks Eesti rahwas enesele käsitöödega ja sarnaste kaupade wabritsemisega tarwilise jau raha, siis oleks tema arwul wõimalik palju suuremal mõõdul kaswada kui nüüd, kus rahwas seda kalli raha eest tõistelt peab ostma. Eesti rahwas wõiks niihästi oma nurmedest ja niitudest kui ka mitmest kümnest koguni alles puutumata tööpõllust weel paljugi päätoidust wälja teha; ta wõiks sellesama kodumaa pinna pääl aegamööda kohe kolme millioni pääle kaswada, kui tema aga teraselt kõige tulusama tee wälja otsiks ja seda hoolega kinni peaks. Eesti põllumeeste seltsidel on suuremad ülesanded, tänulikumad tööpõllud oma rahwa keskes kui seda tänini on ette määratud. Nemad wõitsiwad rahwa warandust suurel mõõdul kaswatada ja seega suuremale rahwaarwule ja õnnelikumale põlwele põhja panna.

(Wõrp tuleb.)

Eestimaalt.

Tartust. Päälinnast tuli see rõõmus sõnum, et mitme teise raudtee ehitamise juures ka Pihkwa-Riia raudtee Tartu haruga ministri komitees otsuseks tehtud ja et selle ehitusega juba käesolewal aastal pääle hakatawat. Nüüd aga saab Rig. Ztg. Peterburist selle teate, et Pihkwa-Riia raudtee ehitamine weel kinnitamata olla. Minister-komitee pidada enne weel läbi katsuma, kas ta parem Pihkwast wõi Tartust Riiga sünniks ehitada. Wiimsete sõnumite järele on ommeti hääd lootust, et ju õige pea kaua oodatud raudtee ehitusele wõetakse. Antku taewas, et meie kodumaa raudteeta hirmus aeg kord lõpeks!

— Baltimere kubermangude politsei olu saab sisimiste asjade ministeeriumi poolt ümber muudetud.

— Balti raudtee sissetulek käesolewa aasta hakatusel on näärikuus 70,000 ja küünlakuus 100,000 rbl. wähem olnud kui minewa aasta nende kuude sees. Sissetulek kahe kuu pääle kokku kandis s. a. 575,781 rbl.

— Uue ülikooli seaduse järele nõutakse neilt arstidelt, kes wäljamaa ülikoolides doktori nime saanud, weel üht iseäralist eksami, kui nende doktori auunimi siin maal peab makma.

— Sell aastal saawat hulk kuld- ja hõberaha jooksma pandud. Löödud rahast olla 30. millioni rubla eest poolimperjalisid ja 1 millioni eest hõberaha.

Kursis, 25. ktp. Meid rõõmustas Lihawõtte esimesel pühal aruldane ja ammugi oodatud uudis: Meie suikuja waik torude legu awas wägewal kõlal jälle oma suud. Terwe kogudus rõõmustab selle elusse ärkamise üle. Wägew tuulsa Saksa meistri tükk tungis igaühele häälte ja oreli ühendusel liigutawalt südamesse. Kursi kirik ep ole weel ialgi niisugust waimustawat kõla oma walgetes ruumides kuulnud. Tänu meie kihelkonna koolmeistrile A. Lampsonile annab kõik kihelkond.

Tormast kirjutatakse meile: Awinurme walla rahwas on peaaegu terwele Eesti rahwale oma „anumate“ läbi tuttaw. Awinurme wald on kroonuwald. Suuruse poolest kõige suurem Tormas. Seisab põhja poolses Torma kihelkonna serwas. Awinurme rahwal on oma ise keele murre. Ka kannawad nad isesuguseid riideid. Põllutöös jääwad Awinurmlased lõunapoolsetest waldadest taha, aga riista tegemises on nad wäga osawad ja usinad. Kuna mujal rahwas tihti oma terwist raske põllutöö juures rikub ja põdurats jääb (?), siis on Awinurmlaste juures sõrmed riista tegemisega wigaseks jäänud. Kuskil Eestlaste maal ei tehta nii palju puuriistu wõi anumaid nagu Awinurmes. Wähe linnasid on Eestimaal, kus Awinurmlased oma anumaid müümas ei ole käinud. Laita on nende juures metsawargus, ehk nagu nad ise ütlewad, „metsast wõtmine“. Nagu neil põlluharimises paras jagu tinast laiskust on, nii on neil seda waimu harimises weel rohkem. Ajalehti ja raamatuid loewad nad wähe. Koolidest ei hooli nad palju. Laekõnnu külas on neil Wenelaste koguduse palwemaja. Majad on suuremalt jault kaunis hääd, uhke trepi ja suitsutorudega. Puhtusest ei tohi nende juures liig suure kiitusega kõnelda. Õõhulkumine on sääl wäga moodis. Uuemal ajal asuwad ka kõiksugused kelmistükid ja pahad omandused nende hulka. Wõeraste wastu on nad suuremalt osalt lahked. Kõige uuem paha haigus, mis Awinurmlaste külge on hakanud, on Suhhumi rändamise himu, mis ka ju L.-Tähkwere walda on ulatanud. Suhhumis seista nende arwamise järele wana paradiisi aed, kus sooja päikese paistel hää „põõnata“ olla.

Wastses Otepääs, 12. paastukuul. Otepää kihelkond arwab hääks tulewikus endist uneaega unustades wahwalt elawusele ja harindusele ligineda. Selle tähtsa ettewõtte hääks kantakse mitmel pool hoolt. Neerutlased ritastawad oma raamatukogu imeagarol wiisil. Waewalt on ühe näitemängu kiituse kriitikad ja osawuse arwustused waiksemaks jäänud, siis hakkawad nad juba näitemüükidest, nende osawast sisseseadest, neidude näputööst jne juttu westma. — Wastse Otepää noorsugu ähwardab mõnes tükis tõistest weel ette jõuda. Alles tänawu aasta astus ta Eesti näitlejate Ühenduse liikmeks ja hoolsal õppimisel on nad juba kõik kolm Näitlejate Ühenduse kuluga trükitud tükki eestulewaks näitlemiseks ette walmistanud. Ka meeste- ja segakoor seisab Wastses Otepääs kohaliku kooliõpetaja J. Müüri tublil juhatusel omas tublis tegewuses. — Otepää kirikuwald on pääle näitlejate osawa tegewuse oma ilmliku waranduse kaitsmiseks hää sammu tõistest ette astunud ja „Otepää kirikuwalla tulekaitse seltsi“ asutanud, mille põhjuskirjad 16. Detsembril m. a. Seestpidiste asjade ministeeriumis kinnitadi. —

Harglas, 18. paastukuul 1885. Tõisipäewal 12. paastukuul põles õhtu kella kuue ajal Koitküla walla S. talu heina küün 25 koorma heintega põhjani maha. Küün oli möödaläinud kewadel alles ehitatud. Kahju on umbes 300 rubla. Umbes tund aega pääle selle loitas tuli sellesama walla L. talu rehe katusest wälja. Päästetud ei saanud midagi. Loomade toit, mis lakas oli, põles kõik tuhaks. Waguse ilma pärast oli weel wõimalik tõisi tule all olewaid hooneid terweks hoida. Kahju on 700 rubla. Nagu juba tõisel päewal awalikuks sai, on tuli mõlemas paigas otsa pistetud. Tule sünnitaja saadi siis ka pea jälgede läbi kätte. Ta ei olnud keegi muu kui nimetatud walla liige, kes walla poolt priikorteri ja moona saab, selle et temal langetõbi käib. Muidu on ta aga terwe meele ja terwisega mees. Kohtu ees tunnistas tema oma tegu üles, et tema seda erawiha pärast nimetatud peremeestele olla teinud. Tall olla weel mõned peremehed nimetatud wallas, keda ta nõnda katsuma tahta minna, kui ta lahti saada. Mees reisib juba käed raudus Wõru teed ja meie ei soowiks teda Koitküla pinnal küll mitte enam näha saada.

Petseri piiril Serbowa külas suri küünlakuul, kuida meile säält kirjutatakse, üks naene Olsenja Jakowlewa ära, kes terwelt 110 aastat oli wanaks saanud. Olsenja terwis olnud ikka hää ja ta mõistus ja kõne wiimse silmapilguni selge.

Wiljandis tahetakse, kuida meile säält poolt kirjutatakse, üht **Eesti tütarlaste kooli** asutada. Õpetajannaks tahetawat L. Suburg Pärnust 'kutsuda. Asja hääks on Wiljandi Põll. seltsi majas 10. paastukuul näitemüük peetud, millest 110 rubla järele olla jäänud.

Wändrast tuleb meile järgmine sõnum: 17. paastuk. pääle lõunat pidas „Wändra muusikakoor“ oma mänguriistade ja nootide muretsemiseks näitemüügi Wana-Wändra wallamajas. Kokku korjatuid naesterahwa osawaid näputöösid ja muid asju oli õieti rohkeste seinade pääle nähtawale riputatud. Noored, prisked noorikud ja neiud oliwad nobedad asju ostjatele pakkuma. Osawõtmine oli elaw. Osawõtjaid rõõmustas mitmekordne pasunate kõla ja meestekoori mõnus laulu hääl, mis kuuljaid täitia rahul olemisega täitis ja kämlete kära sünnitas. Lõppeks lauldi keisrilaulu. Rahasaak oli 113 rbl. ja mõned kopikad. Tubli tehtus! Ühendatud jõuu rõõmustaw nähtus. Sedawiisi peab ka olema: Kõik ühe ja üks kõikide eest tööl.

Wändrast tuleb meile järgmine **tänu tunnistus**: Pühapäewal 17. paastukuul s. a. pidas Wändra muusikakoor kohalise sillakohtu lubaga näitemüügi ära, kus 109 rbl. 93 kop. sisse tuli: kuludeks läks 4.61 kop. ära. Koori hääks jäi järele 105 rbl. 32 kop. Kõiki Wändra inimesi, kes nii lahkeste ja ühes meeles näitemüügist osa wõtsiwad, tänab siin awalikult Wändra muusikakoori nimel: **K. Riemann**, mängija.

Pärnust. Endla seltsile on politsei poolt teada antud, et kõik sääl peetawad kõned gümnaasiumi direktori poolt läbi peawad saama waadatud. Nimetatud herra aga ei mõistwat Eesti keeltki.

Pärnu maalt saame selle sõnume, et tuisagil üks koolitüdruk koolimaja tahtnud põlema panna. Hirmus on see kuulda, missugune kurjus mõne lapse sees elab!

Hanilas, 20. paastuk. 1885. Paatsalus läks 14. paastukuul üks metsawaht metsa puuseemneid korjama. Ta pidi muidugi sellsamal päewal ka kodu tulema, aga ei tulnud seli ega ka järgmisel päewal. Ka otsides ei leitud teda. Kolmandamal päewal juhtunud koolilapsed säält metsast läbi minnes metsawahi üles leidma — aga missuguses olekus? Pool surnud puu all maas! Ta õnnetu on puu otsast seemneid korjates maha kukkunud, raskeste wigastatud saanud ja nõnda ligi kolm päewa sääl olnud. Kas ta weel elab, on teadmata. — 19. paastukuul kiskus Padremas L. külas üks hull koer neli tõist koera, sea ja kassi ära.

Tallinnast. Tallinna wäearst hra Dr. Rosenthal on riigiwalitsuse poolt ülemaks merewäe arstiks ja Tallinna sadama tohtri-asjade ülemaks walitsejaks tõstetud. Soowime tuguwennale õnne selleks tähtsaks tõusemiseks!

— Endise Eestimaa kuberneeri asemele tulewat Tshernigowi kuberneer Schachowskoi.

Tapalt kirjutab meile keegi et sääl ühtegi uut kooli ei olla asutatud, et wanad koolid ainult paar wersta kaugel jaamast olla ja üsna hääs järjes seista. Meie endine teate neist asjast ei olla õige. Meie tähendame siin juurde, et ka tõised lehed, nagu Rev. Beobachter, Tapa uuest koolist rääkis. Asi näib nii olewat, et Tapa uut wäikest kooli igamees kooliks ei taha nimetada.

Wäike-Maarjas on, kuida meile kirjutatakse, **leetribaigust** laste seast leida. Hoidku wanemad omad lapsed koojaste ja tuule eest kõrwale, siis on haigust wähem karta.

Wiru-Nigulast teatatakse meile järgmine sõnum: Suurel Reljapäewal läksiwad Kunda tsementi wabrikus töölised riidu, kus üks oma wastalist tulises wihas surnuks lõi.

Mis teewad tõised ajalehed?

Tartus, 28. paastukuul 1885.

Eesti Postimees arwab, et kui Aleksandri koolist „linnakool“ tehakse, ta siis mitte wenekeelseks kooliks ei saawat muudetud, sest rahwas olla ainult eestikeelse kooli tarwis raha korjanud, milleks teda õnnis keiser Aleksander II. ka kinnitanud. — Wastse-Otepäält soowitakse üsna õieti, et säälset „mokalaata“ mitte 26. paastuk., kallsi priiuse mälestuse päewal ei peaks peetama, waid mõnel muul päewal, kui teda koguni pidamata ei wõidawat jatta. — Saarde kihelkonnas olewat ühel kehwal kandimehel ilus Eesti raamatukogu 500 kõige parema raamatuga. Ilus eeskuju jõukamatele Eestlastele. — Heinaste rannal weetud 11. mtp 2 uut laewa merde. Laewad olnud maal walmis tehtud ja saanud 300 inimese ja 40 hobuse jõuuga jääd mööda mitu wakamaad lagedale merele tassitud, kus nad juba sügawuse pärast kohe käima wõiwat hakata. Need laewad olla kolmemastilised, suuremad kui ükski Austra seltsi laew, tubli omamaa meistri töö.

Oma Maa on oma hinda 4 rbl. päält 3 rubla pääle alandanud ja niisama ka suurust 4 poogna päält 3 poogna pääle wähendanud. Suurema hulga lugijate juures lubab ta jälle niamaalises suuruses ilmuda. — Põllutöö-teaduslikes kirjas soowib Oma Maa karjamaade põllukstegemist heinamaale, wõsametsa kaswatamist, millest iseäranis pajupõõsad kasulised olla, ja soomaade kuiwakslaskmist kraawide läbi. Kastre mõisa omanikul olla Peipsi kaldal palju kasuta maad, mille wesi kuhugile ära ei jooksewat. Sellepärast olla Kastre mõisa omanik v. Essen nõuuks wõtnud. Peipsijärwe weepinda alandada, seega, et Narowa jõge sügawamaks teha. Selle ettewõtte täidemineseks olla lootust.

Wirulane teatab, et Keisri Majesteet Tallinna Lootuse seltsi tema õnnesoowituse telegrammi eest troonipuhal on käskinud tänada. — Järwa maal riisunud kord kurjategijad ühe metsawahi perest 2000 rbl. raha ära ja haawanud sääl juures peremeest. Nüüd olla kolm neist kurjategijatest Jõelehtme kõrtsis wara jagamise päält kinni wõetud. — Jarwamaal Wahastu wallas olla hundid minewal aastal 12 hobust ja 20 lammast ära murdnud. — Jaltas, Krimmi poolsaarel, olla juba ilmad nii soojad, et rohi haljendawat ja puud pakatawat.

Walgus toob oma juhtkirjas paar näitust, kuidas kõrts paha elu edendab. Wäike-Maarja kihelkonnas olla üks küla kõrts inimesed lühikese ajaga „pool metsalisteks“ muutnud. Warguseid, kaklumised ja röömmised olla koguni igapäewased asjad, nõnda et sääl külas pääle laste ühtegi inimest ei olla, kes mitte ühe ehk tõise asja pärast kohtus ei olewat käinud. Nende päämees olnud kõrtsimees, kes nüüd oma töö eest wangi wiidud. Niisama olla Kodawere kihelkonnas K. kõrtsi lähedal lühikese ajaga kõiksugune põlastaw töö kõrtsi juhatusel õige suureks läinud, kuna enne sääl pool hobuwargust, aidalõhkumist jne ei olewat tuntudki. Üks paha asjade hallikas olnud endine teuorjus mõisates. Sääl wõinud teulised, keda laialise hulga pärast hästi ei olla wõidud walitseda, ikka üht ja tõist asja näpata, mis üsna wiisiks saanud. Selle wana õpitud wiisi järele püüda moonamehed seda praegugi weel teha, sest „ega mõisatest warastada patt ei olla.“ See wanasõna tegewat mõisatest warastamise üsna lihe-

kaks wõtmiseks, mis pärast aga kuskilt poolt wõtmist ei häbenewat. Selleks olla näituseks küllalt. Niisuguseid inimesi ei wõidawat enam parandada. Parandamise tööd peawat laste juures tehtama, ja sedagi nimelt koolides. — P. Jakobson nuriseb Olewikus ilmunud kriitika üle, et tema raamatut „Koit ja Hämarik" sääl ülekohtuselt wiisil olla lahtiustatud. Teadagi!

Sakala paneb meie kihelkonna koolivalitsusele selle soowi ette, et see kõik ülearu laste waewamised koolist eemale hoiaks ja oma ammetiga wahe tuttawaid koolmeistrid ammetist tagandaks. Kooli nõudmised olla suured ja kooliaeg lühike, nii et mitmed koolmeistrid lastele liiga tegewat ja koolis koopis tõist õpeplaani tarwitawat, kui koolivalitsus neile seda ette kirjutanud. Koolivalitsus pidawat selle üle walwama, et kõik seadusliselt läheks. — Kündja toimetaja wastuse kohta, mida tema J. Kunderi kirja pääle awaldas, kirjutab Sakala: „Kui nüüd Kündja oma ütelust mitte just lausa tunlest ei ole tõmmanud, siis peame küll ütlema: jää kitsikuses kindlaks, siis awaldad endast mehiit meelt. Kelle wastu ta külla jal kõige kalgim olid, selle haaks nõtad ka kitsal ajal kas wõi tõet tõitu, kui õiget ei ole. Ärgu lasku ennast keegi erawihast wiltaku tee pääle wibada. Just selle wastu, kelle pääle sull meel paha on, püüa õigust teha, siis näitad õiguse meistri jälgede seeskaiwat." Siin on sõnu küllalt, aga meie ootesime Sakala poolt seda lühikest teatust, kas Kündja sõnum kaa Kunderi kohta õige oli wõi mitte. Need ütelused aga ei näi mitte Kündja kohta käiwat. Siin õpetatakse kedagit tõist, mõistik üht „Sakala toimetusest wälja tõugatud kaastöölist". Ka mitmes eelminewas numbris on see leht õige käredaid ütelust oma wana toimetaja kohta tarwitanud, kes nüüd aga tema wastutaja on. — Wiljandi maal ei olewat Karulas wallamaja, mispärast inimesed oma kohtulisi asju mõisa kõrtsi pääkses kambris pidawat. — Põltsamere kihelkonnas surnud ühel waesel mehel ta ainus lehm ära ning ta pidanud oma waese lastega wee warale jääma. Sääl pannud tema naabrid, kes ise niisama ka waesed sulased olnud, eneste wahel raha kokku ja ostnud temale uue lehma. Jorma kihelkonnas laskmud üks kõrtsimees eneicle puid raiuda ja annud meestele hästi juua. Kewade rahamaksmise ajal tulnud meestel ära jodud märjukese eest weel kaneelale kõrtsimehele juurdegi maksta.

Tallinna Sõber trükib Tartu Kodutööseltsi selle aastase aruande ära ja soowib sääl juures, et käsitööd meie koolides peaks õpetatama. — Linda seltsi metsa ja maa ostmise mõtte laidab Toll. S. koguni ära. Maa ja mets ei olla woorkaup, waid inimeste pühitsetud koduelu pind ja põhjus, mida mitte kauplemisega ei tohiwat teotatama. See põhjus on kord õieti „famos"!

Saarlane nõuab wallawanematele rohkem palka, sest muidu ei saawat tublid mehi selle ammetisse. Kirjutajad olau ka jõukad mehed, sest muidu ei olewat nende käest wõimalik „kohju tasumist saada, kui nad ülekohtuste tappudega (!) wella omanduisesse puutuwad (!)." — Saaremaal olla 149 koolmeistrit, kelledest 24 Kaarma seminaari läbi teinud, 118 kihelkonnakooli ja tõised weel siin ja sääl õpetust saanud.

Lätimaalt.

r. **Riias,** 16. paastukuul 1885. Riia saksakeelistel ajalehtedel on ka oma waen ja kadedus; nad jagawad endid kahte erakonda. Kolm päewalehte ühel pool ja noorepäraline punapõsline „Heimath" tõisel pool. Kui wiimane warbad Riia linna nulitsale maha pistis, pidasiwad ammetiwennad nõnu, temast koguni waikida ja teha, nagu ei oleks „Heimath" siin holli taewa all hingamaski. Nõnda ta siiamaani lugunesti . . . aga mis sa teed ära tõpilisega — wagune kius ei kustuta wiha! Kõige wanem ammetiwend astus turule ning sõnas: „Pojukene, noorekene, sa ei räägi tõtt — sa luuletad palju meie linna juhtumistest!" Noomija aga ei põhjendanud oma ütelust ja seep see wiga oli, et nüüd waikimine jälle noorema wenna kätte tuli. Hm! — Kah nali! — Moskwa alewile ei tohi õhtu wõi öö ajal keegi ennast usaldada. Ei üksnes röömimine ja wargus seisa selles alewis päewakorral, õigem: öökorral, waid wahete wahel ka tapmine. Palju paremine ei lugune awalise rahuga tõine pool Düüna Miitawi alewis.

— r. 25. paastuk. 1885. Suuremate linnade kohta ei ole küll tulekahjud harulda sed uudised, nii ka Riias; aga kui neid korraga liiga ja hulgana juhtub, siis on ikka küll wist asja seda ajalehes awaldada. 23. paastuk. oliwad neli tulekahju ühe päewaga: kaks eluhoonet põlesiwad päewa aegus ning üks õliwabrik Miitawi alewis õhtul. Wabrikus oli tulel sedawõrt rooga, et tulelondid ja sädemed kaugele üle käbedal olewate hoonete katuste lendasiwad ning neist süttis ka üks küttepuu riit põlema. Tõise päewa õhtul aga hüüdsiwad jällegi tulekellad. Iseäranis hagarad ning kärmed on tulekustutajate seltsid appi tõttamas. Tänu neile meestele! — Räägime nüüd weel mõne sõna Riia Eesti seltsielu edenemise kohta. Imanta selts on juba pikk aega oma tööwäljal, aga temast on pisut awaliselt kõneldud. Katsume meie siis korra warjawat näukatte ühest nurgast natukene kergitada. Küsime: mis on Imanta wiimasel ajal teinud? Kostame: Ta on ainult **tantsinud!** Imeline ja ilmuskumata on küll see tegumood, aga ommetegi tõsi. Seltsi eestseisus ei lase õpetlisi kõnesid ega muid waimu awardawaid ning hariwaid koosolekusi pidada. Näitemängusid saab aastas lõiges, kui palju ütleme, kaks korda ette toodud, ehk ka, kui tuju õige mõnus, kord „kontserti" seltsa . . . ning siis jälle tants lahti! Läheks wiimse päewa sorwe tarwis, mis neid tantsihimulisi alati keeritlema paneks. — Mis on siis sääraste seltsielu otstarbe? Ainult tunmatühine, hariduse awaldamata, kuna ommeti mõnedele seltsi liikmetele, lõbu asemel hädasti haridust tarwis läheks. Päälegi on tantsipõrandaid muljult küllalt leida, neid ei olegi tarwis seltsist otsima minna. Peatsiwad need realsed Imanta eestseisusele tema **kohust** — seda **kohust** meelde tuletama, mis seltsi alustusel põhjuskirjas arendati ning kindlaks tehti.

Wenemaalt.

Kirjad päälinnast.

s. g. Peterburis, 21. paastukuul 1885. Mõne päewa eest kõndis üks 15-aastane koolipoiss Aleksandri aias. Korraga joosis üks auuias riietes wanamees tema juurde ja ütles: „Andke mulle kätt!" Imestades wastas koolipoiss wõõra etsa ja andis temale kätt. Nüüd ütles wanamees: „Andke mulle suud!" Kui poiss seda teha ei tahtnud, ütles wanamees: „See teeb mulle wäga walu, et teie mind kardate." — „Teie olete minule wõõras, mispärast pean mina teile suud andma?" ütles koolipoiss. „See on õige, aga teie — — sina oled minu poeg," ütles wõõras. Nüüd mõtles koolipoiss, et ta ühe nõdrameelelisega kokku on juhtunud. „Kas teie wanemad weel elawad, kas nad rikkad on?" küsis wanamees. Kui poiss temale ütles, et ta wanemad weel elawad ja waesed on, küsis wõõras temalt, kus nad elawad. Poiss nimetas uulitsa ja maja, kus nende korter oli ja wõõras jättis teda nüüd wäga lahkeste Jumalaga. Kodu jõudes raatsis poiss wanematele juhtunud lugu. Need ei teadnud sellest midagi arwata. Kella 8 ajal õhtu tuli wõõras wanamees sinna ja rääkis: „Teie poiste imelo, et mina siia tulen, sellepärast jutustan teile kohe, mispärast ma olen tulnud. Ma olen rikas leskmees, minul oli üks ainus poeg, keda ma üliwäga armastasin. Kahe aasta eest aga kutsus Jumal teda siit ilmast ära, ja mina olen nüüd ilma perekonnata ja ilma lasteta. Minul ei ole kedagi, kes minu [illegible] pärib. Ma arwan, mul on õigus teie [illegible] turba lugu raakida, sest minu surnud poeg ja teie poeg on nii ühesarnased nagu kaks [illegible]. Sellepärast palun teid, andke ta minu [illegible] jeks ja ma saan teda nagu oma poega armastama ja teid omaks kõige lähemaks [illegible] pidama." Et poisi wanemad waesed oliwad ja nende perekond õige suur oli, siis sai mõne päewase järel mõtlemise läbi wanamehe soow täidetud. Wõõras wanake wõttis poisi [illegible] lapseks. Poisi wanemad ja tõised lapsed wõttis ta oma majasse elama ja lubas igale ühele 10,000 rubla omast warast ja laskis seda summa riigipangas igaühe nime pääle kirja panna. —

— Sinatis tehakse praegu tööd Wenekeele edendamiseks meie maal. Kõrgemad kohtud ja muud riigiammetnikud peawad oma asju Wenekeeli toimetama.

— Ülem trükiwalitsus pühitseb 6. jürikuul oma 25 aastast juubeli päewa.

— Bismargi sündimise päewa peetakse ka Wenemaalgi suure waimustusega. Peterburi "Palme" seltsi Saksad on seda tulise waimustusega pidanud.

— Riigi sisimiste asjade ministri abi Turnowo on hälilise ja raske haiguse järele jälle paremaks saanud.

— Seaduselogu kuulutab, et nendel kristlastel ususe puutuwate asjade tegemine ja nendega kauplemine ära on keelatud, kes ise risti usku ei ole.

— Keisri Majesteedilt on mitmed Wenemaa piiskopid ja muud kõrgemad waimulised ammetnikud kirja saanud.

Moskwast. Hirmus tulekahju. Suure-Reede hommikul põlesiwad Moskwas kolm suurt puumaja sootumaks ära. Tuli hakkas hom. kella 2 ajal pääle ja lagunes nii suure kiirusega laiali, et 19 inimest tules surma saiwad. Õnnetumad oliwad enamiste noored tütarlapsed, kes siin ühe leitnandi lesk proua juures peenikest õmblust õppisiwad.

ft. **Smolenski** kubermangust. 17. paastukuul 1885. Lahked Olewiku lugijad wabandagu, kui ma Walge-Wenemaaline nende walgustawa lehe walget paberit mõne realesega pimestan. Palju suuremal mõõdul, kui minu kirjas musta walge pääl, on siinne kewadine päike ju musta walge alt wälja toonud. Iseäranis walgusewastulises olekus tulewad meie maanteed talwekatte alt nähtawale. Walge-Wenemaalise tuttawast rahu armastusest ja kära põlgamisest see ep wist tulebgi, et ta ka sumise tee Jumala seaba jätab, on ju pehmem sõita. Wankrite ja regede rautamine on temale niisama wasta meelt nagu hobu jalgade piinamine raske rauaga. Ainult mõisa omanik lubab endale niipalju edenemud ilma toredusest, et tema isiduksand üks jalaks rautatud on ja sedagi sellepärast, et kallas-teel saan hobusest ette ei tiiruks. Kõigi nende ja sarnaste pisikeste puuduste wasta on siinse põllumehe maa wiljakas; on ju tema kubermang nõndanimetatud must-maa naabruskonnas. Weskitel on iseäranis talwel, kui meie peremees omale toidu kuuni tulewani sügiseni walmis jahwatab, tegemist küll. Tuleb pärmi ette, et üks turbunde jõnni wälja kuwiga töötaja weskekabelõstlinne [illegible] jataks ümnotest, sääl juures weel mõni tõmmend puuda püüli tehes ja pear sada arikanat Walge-Wenelase walget kuneriset wanutedes. Dnepri jõel, mis ise tsiganas [illegible] linna joosleb, näitse weerikkad tõrwalised korud olema, ja nende kwodised neeroo — mis neil päewil siin ju kiitlise kõnseunas — tõõdawad meie wäglise [illegible] aragubid nõnda, et mõni hää päew läbisanna wõõmata on. S. K. kirjutajale tuttawal mõisewandikul olnud weel mullu see õnarbus, et ta linnast tagasi tulles ainult lootsitu abil oma weel [illegible] weerand wersta kaugusel olewasse mõisasse wõimud pääsede, kuna tema kobised siin pool weel kirwa [illegible] pari tellie pidanud korteri wõtma. Kuiwemal ajal [illegible] mõngi päew teemehele more pardiga üle wee tassida, sest ei pari weerbuse raale ei toketud istuda, kelle waele aasta weewa [illegible] ,00 kingeline kibeloond 100 tuhle [illegible] maksmat. Hoolimata sellest on preester wõõmale pojele kannis suured mõisad rentinud. — mis mulle niisama imetaline on, nagu see, et ma senni ajani ajalehede kuulutatud Smolenski tuleparteilawaid määsid weel pole üles leidnud. Arwasin paari päewa eest taketal ilesteemist suitsusambast et mõni wägwane tulne eluks üsna minu tuikonnas tegewusele [illegible], aga pragi tuasin, et werbri mõisa karjalaudad põlewad. Selliga ein [illegible] [illegible] sortus otsas — ja seega olen ka ma [illegible].

Suhhum-Kaleest kirjutatakse meile 12. ik.: Lubage minul siinsest elust arwaliste lehtemaa sõpradele ja suanwerdadele mõne teatuse anda. Olen ammugi siinse rahwa ema õiged ja tõisiti sõmunud oodenud, aga nende asemel Eesti lehtedest ainult tõest mööda laskud teateid ja ekslisi mõtteid lugenud. See lugu on minu elawaid Eestlasi [illegible] ja need sundinud Teile siin elawate rahwa eluste elust, nende toimetustest ja juhtumistest kirjutama, mida ma tanase sõnumaga alqm. Praegu on [illegible] Eesti asunduisi: Estonia, 168 perel, Linda, 158 peret ja Rudori 25 peret suur. Wäikesed asunduises eleb ka Saksast, kellede kaest küla nimega on. Estonia ja Linda külas on [illegible] tööl, mõniks piiril ne raamatukogud ja mänguseuma laulukoor [illegible]. Siinsed Eestlased riwad hagaraste harduses oma kodumaa wend de järele saada [illegible]. — Kuma ei ole weel [illegible] kui 2 kroon R. Ungatasa ees. Kolm [illegible] seitsund sedawas, mis aga paewal kore selle [illegible] suleo. Tolinside telle [illegible] naarstune [illegible]. Preean on terw [illegible] ja kliaga ka [illegible] lemmendi [illegible] käes. Pääle Eesti rahwa elab siin Saksast, Bulgaarlast, Abhasest, Grusiast, Armeenlast, Megrelist, Emeretiinid, Abhasinad ja Grusiinid, kes kõik küla kaupa lahemine elawad. Eestlasi ja Saksi [illegible] ja [illegible] tawad nad kõik rahhas [illegible] Sellepärast on ühe kon lahke. Sealt aga ei kuku keegi Eestlane [illegible] kandemees [illegible] ele siin [illegible] tarwis. Palju perekondi, kes weel [illegible] tulewil siin elupaika sasira [illegible] otsimas, on [illegible] ja hädas tagasi peenud.

Politika ringwaatus.

Tartus, 28. paastukuul 1885.

Wene ja **Inglise** politikataewas, mis juba õige ähwardawalt pilwes oli, on õige heitlikuks minemas. Inglased küsisiwad meie riigiwalitsuselt järele, kas Wenemaa ei tahaks üht kommisioni [illegible] piiriõiendamist toimetada, ilma et sõjawägesid sääl juures tarwis oleks. Ise aga walmistas ta selle aja sees suurel wiisil sõja wastu. Tagawaro wägi ja teenistusest lahti saanud soldatid tuttuti kokku ja seati walmis, et parajal silmapilgul Läänemeres ja Herati all sõjamundris ilmuda. Nüüd on Wenemaa neile õige leppiwal toonil wastanud, nii et neil lootust on rahuga läbi saada. Isegi uus Inglise minister lord Rosebery pidas rahwa seaduse-paranduse seltsis kõne, milles ta rahusõnumit kuulutas. Siiski ei wõi weel ette ära ütelda, kas see lugu ka tõeste rahuliselt otsa lõpeb. Suuremad Inglise ajalehed arwawad, et Wene wastus mitte rahulejäämise wääriline ei olla.

Saksamaa kõige tähtsam sündmus möödaläinud päiwil oli Bismargi 70 aastane sündimise-päewa pühitsemine. Terwe Saksa rahwas wõttis sellest rõõmupäewast osa suure mõisa kinkimisega ja mitmed suurriigid õnnesoowidega. Keiser Wilhelm käis ise kroonprintsi ja tõiste Berliinis olewate printsidega temale õnne soowimas. Bismark wiis oma kõrged külalised saali, kus keisri poolt walmistatud kingitus weel warjul seisis. Siin, kus kõik kantsleri perekonna liikmed koos oliwad, lükkas keiser katte kingituse eest ära ja hakkas lühikest kõnet pidama, milles ta riigikantsleri tema teenistuste eest tänas. Sügaw liigutus ei laskmud teda palju rääkida. Bismark hakkas ta käest kinni ja tahtis sellele suud anda, aga keiser langes tema kaela ümber ja andis talle mitu korda suud, ning nii kui ka tõiste silmis läiksiwad liigutuse pisarad. Siis soowis ka kroonprints riigikantslerile südamlist õnne. Keisri kingituse juures, mis üks õliwärwipilt keisri kroonimisest Versailles oli, seisis järgmine kiri:

„Minu armas würst! Kui Saksa maad ja rahwast üks see süda Teie 70aastasel sündimise-päewa pühal elustab, et see kallis mälestus, mis Teie isamaa kuulsuseks ja kasuks olete walmistanud, nii palju tänulikku südameid on leidnud, siis sunnib mind üks ilus kohus Teile täna ütlema, kui sügawalt see mind rõõmustab, et rahwa poolt Teile niisugune tänu ja austus osaks on saanud. Mind rõõmustab see austuseawaldus, mida Teie ka tõeste kõige suuremal mõõdul ära olete teeninud, ja mu süda läheb soojaks, et niisugused mõtted nii laialt ilmsiks saawad; sest see ehitab rahwust olemist ja kinnitab ta tulewiku lootust, kui ta tõsise ja suure asja tarwis tundmist näitab ja kui ta oma suuri mehi austab!

Niisugusest pühast osamõtmine teeb minu majale iseäralist rõõmu, ja meie soowime Teile juures seisma pildi läbi näidata, missugust tänulist mälestusega meie seda teeme; sest see pilt teeb ühe kõige tähtsama silmapilgu Hohenzollerni maja ajaloost silma ette, mille pääle [illegible] ilma Teie suuri toosid meelde tuletamata ei saa mõtelda!

Teie, minu armas würst, teate, et minu südames Teie wastu igal ajal kõige suurem usaldus, kõige õiglasem poolehoidmine ja kõige soojem tänutundmus elab. Ma loodan, et see pilt Teie järeltulijatel weel silmade ees peab, et Teie keiser, kuningas ja tema maja küll teadsiwad, kuidas neil Teid on tänada!

Nende mõtete ja tundmustega lõpetan ma need read, mis ka kauda wajumisega ei kustu.

Teie tänulik truu

keiser ja kuningas **Wilhelm**."

Kõik tähtsamad riigiammetnikud, seisused ja seltsid ning terwe rahwas soowis oma kalile politikalale õnne iseäralikult ja saadikute läbi. Liigutatud häälel kõneles kantsler nende wasta: „Ma ei ole niisugust liigutawat püha weel ialgi omas elus näinud ja ei saa ka ialgi enam nägema; ma ei ole niisugust kogu ialgi weel 1000 näinud ja ei saa seda ka jälle nägema. Teile hiilgawa kogu teetel wõin ma aga kõige paremaste oma tundmust awaldada, kui ma Teid ninuga ühes hüüdma kutsun: Kõrgeste ja kaua elagu majesteet meie kõige armulisem kuningas ja keiser!" Waimustatud hüüdmine rahwa poolt kordas tema sõnu. Mitmelordised eladalaskmised tuliwad selle järele. Kahe päewaga on Bismargile üle 5000 telegrammi ja õnnesoowi kirja tulnud.

Prantsuse riigi ministerpresident Ferry on ammetist lahti. Hiinlaste wõidud Tonkinis on Prantslased nii ära ehmatanud ja ministeeriumi pääle wahale saatnud. Saadikute kogu Ferrn 304 häälega 161 hääle wasta lahti ütles. Ferryl ei olnud ega selle juures sugugi süüdi, sest igaüks, kui tema Tonkini rebiem sõjawäge tehtis saata, oli saadikute kogu ise selle wasta. Nüüd käib nende läsi Hiinamerel halwaste ja Ferryle antakse süüdi; Seda ette ära nähes, andis Ferry oma ammetitallituse riigi esimehe kätte ja läks oma kaasammetnikkudega saalist wälja. Saadikute kogu, kes seda meest aastate kaupa sõnakuulmises oli teeninud, laskis teda waikselt ära minna. Wäljas uulitsa pääl karjus rahwas hulgani: „Maha Ferryga! Maha tema kaaslastega!" Saadikute kammer on ministeeriumiga rehnungi pidanud, aga rahwas saab sedasama ka nendega tegema. Ferry ministeeriumi lahtilaskmine oli ainult rahwa waigistuseks, millega walijad oma kaju taga ajasiwad. Prantsuse sõjaanu Tonkinis ei ole seega weel päästetud, ehk küll nüüd uuemate sõnumite järele tunnistatakse, et Prantslaste käsi Hiinamaal sugugi nii halwaste ei käiwat, kui enne säält sõnumit olla saadetud. Nagu uuematest telegrammidest näeme, tahtwat Prantsusmaa Hiinlastega rahu teha, kui Hiinariik ka suurt sõjakulu ei maksawat. Sääl siis on nüüd nende suur saagilootus! — Uus ministeerium on 26. mtp (7. jürikuul) ammetisse pandud. Esimees ja kohtute minister on Brisson, Freycinet wälimiste ja Allain Targé sisimiste asjade minister.

Austria päälinnas wõeti parun Potier kinni, et teda riigi kurjategijaks ja äraandjaks peeti. Asi on alles kohtuliku ülekuulamise all, mis tema süüdi peab ilmsiks tegema.

Keel ja kirjandus.

Uus Eesti laulik.

Luuletanud ja wälja annud M. Lembit. Esimene anne. Tartus K. Mattieseni trükk 1885. 64 lk. Hind 25 kop.

„Ära otsi mitte luulet, kui luule sind pole otsinud!" nende Göthe sõnadega, millega Uus Eesti laulik lõppeb, oleks ta õiguse pärast pidanud algama. Siis oleks meil hulk ilma asjata waewa wähem olnud: poleks tarwitanud Uut Eesti laulikut lugeda, et luule herra Lembitut weel pole otsinud, waid et Lembit ainult luulet otsimas käinud. Aga wõi ep anna „luuletaja" meile seda hääd soowib. Tema palub meile, mida ta esimeie armastuse tulega" paberi pääle pannud ja mis „puhtast Eesti südamest" sündinud. See on kiidumäärt, kui keegi õiglane on, aga see ei ole mitte kiidumäärt, kui keegi seda, mida ta esimese tulega kirjutab, maailma kätte saadab. Oleks ommeti „luuletaja" Horatiuse sõnu meelde tuletanud, et luuletööd 9 aastat enne warjul peab hoidma kui seda tõiste ette wiiakse. Kas aga ses ütelnses piisut ebatõtt ei peaks elema, kui „luuletaja" oma salmiltutest kiidab, nad olla „puhtast Eesti südamest sündinud? Kuidas wõiwad „puhtasse" Eesti südamesse niisugused ebapuhtad salmikesed tulla, nagu lk. 35, kus laul nii lõpeb:

„Ja rinub su kaelas kui narmae,
Ma praegu ta kaeulasse saa."

Ehk kuidas wõiwad „puhtast" südamest niisugused „luuletused" wälja tulla, nagu „Terctus, Räfineitsid" jne jne, mis meile liig selgeste enne tuttawaid laulusid meelde tuletawad. Ja kas on 42 suurte laulikute ja maailma luuliate meeste mõtte terad ka hra Lembitu „puhtast" südamest tulnud? Need 42 terad sundida „luuletaja" ütelnse järele lugejat sügawamate mõtete sisse. Ju wist „luuletaja" ette kardab, et tema salmikestes ühtki sügawamat mõtet ei ole. Kas aga lugijaid keegi sügawamate mõtete sisse ei sunnits, kui „luuletaja" lugijale sarnasid ülesandeid ette paneks, nagu: Kuidas wõib 100 rubla eest 100 looma osta? Wõi arwab „luuletaja", et järgmine salm lk. 42 lugijat siiski minu enne nimetatud ülesandest rohkemine mõtlema paneb:

Kui lena neud naeb mu silm.
Sus on mu meel nii hea,
Sus on mu meel nii imelik,
Sus on mu meel nii hea!

Ehk herra Lembit seda küll ei tunnista, annab ta mõne korra ka rohkem mõtelda kui kõik mõtte terad kokku. Näituseks 37 lk. Sõja laulu lõpetusel, kus nii seisab:

Sõda laundab me [illegible] rayd,
Tahab taewas, ei sus moodi käa.

Suur uudis! Tahab taewas, siis ei lähe taewas mööda, ei taha taewas, siis läheb taewa mööda! kuidas see ommeti sünnib? Oleksime wäga tänulikud, kui taewa möödaminekn kohta selgemat teadust saaksime. Seda ehk julgeme ommeti üsida, ehk kui „luuletaja" palub, et tema tööd kõige peremal saalinga ei kaalutaks. Et ta seda südamest nähtise polnuwat, poleme ta tööd ka sugugi peene kaalu pääle pannud, waid ainult jämeda pääle ja ütleme: „luuletaja" leewi pääle lugewalt: salmikesed on kehwad, riimid tihti koguni esitud ja wiletsad, mõtted mõne korra segased, luulewaim sagedaste kadunud. Mõnes leiame küll ka oma jagu luulelist elawust ja luulelisi mõtteid, aga sellegi poolest ei ole „luuletus" sie weel usna lopeks jõudnud saada; „luuletaja" oleks weel mõne aja ta kallal pidanud wiilima, siis oleks ehk mõni mõnus laul sündinud. Pidagu „luuletaja" neid sõnu meeles, kui tõise ande trükki annab. Kandku ta siis ka parema trüki eest hoolt. Paber on küll õige hää ja trükk selge, aga siiski eksiwad meid lugedes sagedaste õ tähed: need on nii lopsakad tõiste tähtede kõrwal nagu sikud lamba karja seas! Mattieseni trükikoda wõiks ommeti wähematele trükitähtedele õd muretseda! J.

Laulu-kaja.

Sole laulud koori- ja meeskoorile [illegible] ühes laulda. Esimene wihk. Trükki annud K. A. Hermann. [illegible] trükk 1884. [illegible] Hind 20 kop.

Kena kogukene taolaid laule. Wiis meeste- ja neli segakoori-laulu, milledest wiis waljaandja enese ja neli wõõrast wiisi on. Et meie laulukirjandus niisuguste noodide poolest, mis „molabelil" tulewad laulda, weel waene on, siis soowitame sellele raamatukesele õige rohkeste sõpru. Paber on hää ja trükk puhas.

Kelleste herrased.

2

E. K. [illegible]

ajalookl jutustus [illegible] minewikust.

Tukkumi walitseja wahtis senni kortsus kulmul päält. „Tänage oma Jumalat, junkur," et ta Teile komtuuri herra wasta saatis. Mina oleksin Teid koguni tõisti moodi õpetanud." Ja siis komtuuri poole pöördes rääkis ta edasi: „Teie olete liig helde mõisniku tõmi wasta. Nemad lähewad iga päew uhkemaks ja ega enne luaw ei parene, kui jälle küll korra kanade selta tuleb."

Tenni oliwad ordoherrade teenrid tee lahti teinud ja junkur wõis oma kaaslastega edasi reisida.

„Lugu oleks woinud halwaks minna, junkur," ütles Hans, kui ordolased kuulmeringist wälja saiwad. „Õnn oli, et komtuur juurde tuli. See, kelle silmnägu Rakwere kuningaga taabatud on, näib just seda laadi mees olewat, kellel teraksest keel suus."

„Need äraneetud ristilised!" pahandas junkur. „Millal jõuab wiimats päew, kus me wiimse walgemantli näeme maalt wälja lendama!"

„Aamen, junkur, aga wiimne mungakuub wisaku ees hilpu."

Nõnda rääkides jõudsiwad nad liiwameeri ligi, kus talupojad regesid lumest wälja tirisiwad ning kotta uuesti pääle upitasiwad. „Kuulge," hüüdis Hans, miks te ennist ise omad reed ümber wiskasite?"

Üks talutaat tõusis püsti, tõstis kinda seljaga rebasenahka mütsi päästi ja wastas: „Meie nägime, et Tukkumi-wanuliseja herra tuli. Tema eest ei tagane meiesugune kunagi küllalt kaugele.

Hans pahwatas laia lõuaga naerma ja tagajärele tulijad teenrid itsitasiwad oma ette, aga junkru huulilt weeris uus: „Need äraneetud ristilised!"

Weerand tundi weel libedat traawi ja junkur seisatas oma kaaslastega Schloki kõrtsi ukse ees. Kõrtsimees tuli wälja ja kummardas sügawaste, aga ennegu ta sõna suust sai, tundis ta ennast lange hooga kõrwa lükatawat. Pikk peermees lendas kõrtsimehest mööda suisa junkrule waste, kes parajaste sadulast maha hüppas.

„Eelert!" hüüdis ta. „Et mind kõige ilma hädad üle jätaks! Sina oled siis tõeste!"

Nende sõnadega kaelustas Jürgen Rötken nii kõwaste oma tädipoega, et ta kondid ragisesiwad.

„Küll saab, Jürgen, küll saab," hüüdis Eilhard. „Kust sa tuled? Ja ennäe, Heinrich Taube, sina ka ja sina Reinhold Stahlbiter. Kas te olete mulle waste sõitnud?"

„Jah ja ei," sõnas wiimne ja raputas sõbra kätt. „Riiast me sinu pärast küll wälja ei sõitnud, aga me lootsime küll sind siit leida."

Jürgen Rötken oli senni Heniu terwise wasta wõtnud ja imestades Eilhardi kättu silmitsenud. „See on wist su piduhobu!" hüüdis ta. „Noh, Eelert, sa sõidad ju toredamine kui Tallinna komtuur. Need sulaised sääl oled wist wanamehele kaela toonud?"

Eilhard nikutas pääga ja junkrud läksiwad kõrtsi ning istusiwad selle sama laua äärde, kust enne nimetatud kolm wälja minnes oliwad üles tõusnud. Kõrtsimees lubas lõhmuseina eest muretseda ja Eilhard jõi mehe moodi sõprade terwiseks, sest pitk sõit oli ta kurgu ära kuiwetanud. Jürgen aga jutustas, et nii palju kui tema teada Kekeste mõisas kõik terwed olla ja wanamees wist paari päewa sees Riiga jõuda."

„Ja nüüd," ütles Eilhard oma kannu kõrwale lükates, „ja nüüd jutusta, kust te tulete."

Jürgen Rötken jõi suure lonksu, puhkis siis lõuga oma noored tutsparrad kuiwaks, toetas mõlemad küünarnukid laua pääle ning hakkas pääle: „Pääle jõulu olime Wolmaris pidul. Sääl pidas Heinrich Schwarzhof Tõnis von Kampeni tütre Ursulaga pulme. Sääl oleme kolm päewa joonud, et õhtul ükski ei teadnud, kumb parem kumb pahem käsi oli. Siis ratsutasime Kalzenau Thedingsheimidega sugulasi waatama, käisime Berfoonas, Erlaas ja kus mujal weel Thedingsheimi suguwõsa elab. Noh, need oliwad ka rõõmsad päewad. Pea iga päew oleme Thedingsheimi naesterahwastega tantsinud ja selge pääga ei läinud me kunagi õhtu magama. Nüüd oli sääl ka üks noor rüütel Kuuramaalt, priik ja wiisakas mees. Tema jutustas neh, tema isal olnud minewal aastal õnnistatud randa ja siit õnnistusest olla weel paar waati Hispaania wiina keldris. Arwas, meie pidime appi minema wiinakest ära lõpetama. Olime siis temaga sõitnud tunni kolm penikoormat taha Tukkumit ja oleme sääl enam kui nädali kõwaste purjutanud. Meid peeti hästi üles ja kui tõine waat tühjaks sai — tõist ei tahetud pooleli wõtta —, siis andis hää herrale meile wiis gulduat mehe pääle teraha. Selle raha oleme Tukkumi kõrtsis tõiste mõisnikupoegadega ja paari Kuuramaa doomherra seltsis ära joonud.

Kui nüüd kott tühi oli, annab tõine doomherra nõuu, meie pidada Schrundeni sõitma. See on üks kindel maja Windawa jõe kaldal, sääl aiub üks lahti lastud komtuur. See olla lustakas wana herra ja sellepärast kiitis tõine doompapp häälti, et igaüks meist pidi ise riista pääl mooseksandiks heitma. Üks pidi wilet ajama, tõine trummi lööma, kolmas wana katla pihta kõmmutama ja nii edasi. Pääle palkasime kolm torupillimeest ja need pidiwad kui pasunamehed meie eel sõitma. Nüüd wõid sa isegi arwata, Eelert, missugune lärm see oli. Kui me sihukese muusikuga alewist läbi sõitsime, jooksiwad rahwas kokku nagu sipelgad ja koerad ning talupojad tahtsiwad endid lõhki naerda.

Kui me siis lossi ette ratsutasime ja kõik ühtlasi omad pillid hüüdma panime, siis on kõik, mehed niihästi kui naesed, ordoherra niisama kui tallipoiss aina õlla joosnud ja taluorjad all on rõõmu pärast weel wägewamine kisendanud kui meie torupillid ürgasiwad. Aga wana herra on naernud, et tall pisarad üle põskede on maha weerenud.

Noh, nägime kohe, et me rikka majasse olime tulnud. Pea igast nurgast wehtis siis teenija waim wasta. Wiinast ja õllest ei olnud puudu. Ajawiitmata hakkasime purjutama, wanaherra, meie, tõised noored mõisnikud ja ordoherrad, kes just sääl juhtusiwad olema, ja me purjutasime hommikust õhtuni ning õhtust hommikuni."

Jürgen kastis siin uue lonksuga kurku ja Heinrich Taube wõttis tema asemel sõna suhu: „See on küll üks imelik wanake, see komtuur. Tema on enne Dünaburi komtuur olnud. Sääl on tema Poolakate ja Moskowiitlaste käest nõnda wiina wõtmise ära õppinud. Kui ta hommiku üles tõuseb, siis joob ta kausi täie wastsedat ja kuum kanneni on seitse kausikest üle waadatud. Lõunat seda sorti ta enam ei joo, aga siis ta joob õunawiina, see on, ta täidab oma joogitopa wiinatõrrest, mille sees mõni tosin õunu ujub. Seda on ta nii kaua joonud kui himu otsa."

„Noh kõige parem oli ikka wiimne õhtu, Heinrich," jutustas jälle Jürgen. „Lossi pääl oli üks papp, päris naljahammas ja wigurimees. See tegi kõik see õhtu meile nii palju kometit ette, et me weel enam laksusime kui muidu. Nüüd oli wanal herral sääl üks hellakene, kuiwetanud kui kewadene hani, muidu aga üsna ilus lapsuke. Heinrichi sinisilmad oliwad teda natuke ära nõidunud. Kui nüüd Heinrich õhtul tellu täis on, hakkab ta tüdrukuga naljatama ja käerest wigistama. Wana herra märkab seda, waatab wiltu Heinrichi pääle ja sõnab: „Zinamacte, junkur, aga mitte lancemale!" Sääl annab Heinrich muiu mis matsatab. Ja kohe käib talle lops mööda kõrwu mis ratietab. Siis oli sõbrus laenu kulunud ja piigid ning mõegad oliwad odawad nagu ohakad. Küll elels meie käsi wõinud halwaste käia, aga õnne oli meil enam kui aru pääs. Kui me sääl oma sõjariistu kätte lakame, kukun mina papi selga maha, kes joobnult laua alla oli langenud. „Pea!" kisendan mina, „siis on üks ju surnud!"

Siis jäiwad kõik waiki, muud kui papi köögipiiga kisendas nagu põrsas aia wahel. Kisa pääle unistas arwataw surnu: „Õlut siia!" Ja siis me naersime, et aru ega otsa ei olnud. Wõtsime päälegi ja matsime joobnud papi looma wiisi maha —, wiisime ta woodisse, kust teda lõbeni hommik suure päewaluga äratas. Oi see oli nali ja mull on kahju, et sina, Eelert, mitte sääl juures ei olnud."

„Olite aga küll hullud!" hüüdis Eilhard.

„Oh mis hullud!" hüüdis Jürgen. „Tõisel hommikul jätsime Jumalaga ja ratsutasime Tukkumi poole. Siis leidsime ühest kõrtsist ühe Narwa raesanda, see tuli kahe tütrega Saksamaalt. Tõine oli ju täiskaswanud, tõine alles plikake. Raesand sai meie joomaisandaks ja tema tütartega saime wäga hästi läbi. Sääl pemme pääd õieti purju ja sõitsime täna hommiku siia, arwates, et sind siit eest leiame. Ja kui sa nüüd küsid: Kus te käisite? Siis tea nüüd: Meie läksime Kuuramaale worsti sööma, jõime siin, jõime sääl ja oleme nüüd siin. Aga jutusta nüüd sina ka."

Eilhard oli oma tädipoja jutust tahesuguste tundmustega päält kuulanud. Ühelt poolt oli ta liig wäga oma aja laps, kui et temale kuuldud karedad naljad polleks rõõmu teinud, aga tõiselt poolt oli ta ommeti tõist laadi mees kui nemad ja ta pidi mitmes kohas enese wasta tunnistama: See oli toores! Aga seda ta märkas, et nende kolme wasta tõsiseid sõnu ei maksnud kulutada. Tema jutustas neile sellepärast oma elust Wittenberi ja Leipzigi suurkoolide pääl, niisamuti seda ja tõist Saksi ja Brandenburi würstide elust, millest arwas, et see kuuljaile mitte igaw ei ole. Aga nii pea kui wõimalik, soowis ta hääd ööd ja läks magama. Tõised kolm aga hakkasiwad kahe Riia kaupmehe seltsiga purjutama, mängima ja laulma, kunni kõik laua alla maha sadasiwad, kust neid kõrtsmees oma sulaste abil üles koristas ja woodidesse tassis.

Tõine päätükk.

Kõrtsi kisa äratas Eilhardi tõine hommiku waremine üles kui talle armas oli. Ta arwas, et tõised kolm weel kaua une kaisus saawad lebama. Aga kõrtsi rehe alla minnes leidis säält ju Jürgeni eest, kes nagu temagi oli hobusid waatama läinud.

„Küll oled wara üllewel, Jürgen, ja päälegi ju riided seljas?" küsis ta.

„Kui kõrtsimees õhtu riided mulle selga on jätnud, siis pole see minu süü," wastas tõine. „Aga täna peame aegsaste teele minema, et warakult Riiga jõuda. Sääl on täna suur pallipidu, mis Mustad pääd pääpiiskopi, ordomeistri ja maapäewa auuks toime panewad. Tahame kord ka kauba jõulude kestel ümber wastlatnuse keerutada."

Tallitare walgus paistis wiimiste sõnade juures Jürgeni näu pääle, ta oli nii turiunud ja kahwatanud, et Eilhard üsna ära kohkus. „Tule Jumal appi," hüüdis ta „kuhu see igawene joomine wiimati wiib!"

„Pole wiga, Eelert," wastas Jürgen, „joomine pole weel kellegile Liiwimehele kahju teinud, aga kainest olemisest on ju mitmed nurjatumad paapstlikud ja muud pahad asjad wälja kaswanud nagu paastumine, iseenese piinamine ja muud niisugused asjad. Las ma joon kannu täie õlut ära ja ma olen mees nagu ennegi. Aga nüüd ütle mulle," nende sõnade juures hakkas ta oma tädipoja mõlemaist õladest kinni, „nüüd ütle mulle, Eelert, mis su pää teeb?"

Mahedal häälel ja lahedal silmaga oliwad need sõnad öeldud ning Eilhard kaelustas wastuseks Jürgenit südamelikult. „Mu armas Jürgen!" ütles ta. „Ja pääwalu oli mull wiimati Memeli linnas. Siis wõin üsna rahul olla."

Tä[illegible]rejad läksiwad nõnda rääkides saksakõrtsi, ajasiwad sääl seltsimehed üles ja piisut hiljem juba istsiwad sadulas.

Wärske õhk ajas waratti öö warjud noorte meeste paleelt ja Jürgen oli tõeste mees nagu ennegi. Tema ratsutas Heinrich Taubega ees otsas ja laskis wahel wibupüssiga warelsid, kes waaludes noolte eest eemale lendasiwad. Kui himu otsa sai, anti püss orja kätte, kes noore herra kaasas oli. Muidu puhusiwad juttu, kui ka nende sõnad kõigest tühja tähja tallasiwad. Selle wasta kõneles Eilhard Reinhold Stahlbiteriga tõsisest asjust. „Sa tead," algas Stahlbiter, „et maapäewal aastal 1546 Wolmari linnas on otsuseks tehtud, et ei pääpiiskopp ega ordomeister ei ka Tartu, Tallinna, Saare- ehk Kuuramaa piiskopp omale abilist ei tohi wõtta, kes würsti seisuse liige on. Nüüd saab aga iga laps aru, et see otsus kõigele Saksa rahwale ja meie armsale Liiwi isamaale iseäranis suurt kahju teeb. Sest kui keegi Saksa würst ehk würsti poeg meie juures ei pea mõisa ega wella peremeheks saama, siis on selge, et Saksa würstid oma redelid räästa alla jätawad, kui Liiwimaal tuli lahti läheb. Ja mis meil Saksamaa mõisnikudelt loota jääb, sest saadu kui ütsi Westfali mehed ordoliikmeks tahiwad saada, seda teab ka meister Mats. Nüüd on aga kõige armulisem herra pääpiiskopp Wilhelm Poola kuninga Sigismund Augusti tungiwa soowi pääle, hoolimata tähendatud maapäewa otsusest, noore herzogi Christophi Meklenburist omaks abiliseks walinud ning kinnitanud. See noor würstlik herra on Meklenburi herzogi Johan Albrechti lihane poeg ja Poolakate kuningas on tema onu. Sellega ei ole ordo rahul ja on selle wasta käredaste waielnud. Aga talwekuu lõpul on noor herzog ommeti Riiga jõudnud ja pea selle järel on pääpiiskopp, doomherrad ja piiskopi all olewad mõisnikud teda piiskopi abiliseks tunnistanud. Nõnda sündinud Kokenhusis. Selle üle kiristawad Wõnnus kõik koerad hambaid ja kui maapäewal mitte korda ei läbe wihastajaid ära lepitada, siis wahest ratsutame suwiseks raudriides üle oraste."

„Need äraneetud ristilised!" urises Eilhard. „Ehk Jumal aitab, et kõik seisused ühte lööwad ja Westfali mehed terakesest lunaga maalt wälja pühiwad."

„Nõnda see lugu küll ei läbe," arwas Stahlbiter, „ehk küll mõningad nende seast kimpsud kampsud kokku seuwad nagu peaksiwad nad homme hommiku putku panema. Aga mitmed mõisnikud ei kiida ka õieti mitte seda noort herrat. Ja mis sa arwad, Eelert, eks neil ole seks oma jagu õigust? Nüüd on neil ordorüütlid peremeheks, mehed nagu nad isegi, ja kui keegi siin õhtu joobnud päästi kannuga oma isanda pähä lööb, siis kapitulatsioon tõine hommiku haaw ja lepitakse ilusaste ära, nagu omasugustele sünnib. Aga kui neil üks Saksa würst peremeheks on, kas nad siis seda weel tohiwad?"

„Wõib olla," hüüdis Eilhard käredaste, „aga kas see siin ikka nii peab jääma, et meie wabad Liiwimaa mõisnikud peame endid niisuguste wõeraste Westfali meeste läbi, kellel kodus särkigi polnud oma näljginud ihu üle tõmmata ja kes isegi oma Maarja siise ei usu ja mis need muud kaelitsu jõledused on, et me peame endid nende läbi walitseda laskma? Kas me siis peame waguse ära ootama, kunni üks ordomeister üles tõuseb ja julgeb naist wõtta ja siis selle maa oma lainaluste keskele ära jagab? Wõi arwad sa, et Saksamaa kuurwürstid ja würstid, herzogid ning herrad oma all olewate mõisnikudega sedawiisi ümber käia wõiwad? Katsugu aga keegi! Aga kui meie maal üks Saksa würst kristlikult ja auusaste walitsema hakkaks, puhast ewangeliumi kõigis paigas kuulutada lubaks, omas kodus ja kodus korralikult elaks, koolisid asutaks, kodanikkude uhkust maha suruks, Poolakad tagasi tõrjuks, Moskowiitlased ära häwitaks — kas see ei oleks tena, Reinhold?"

Küsitaw kehitas õlasid. „Wõib olla, aga kas wana pagan sääl juures meie wana Liiwi wabadust ära ei wii, selle poolest pole ma sugugi julge."

Jürgen ja Taube tuliwad siin tõise jutuga wahele ja ei saanudki enam uueste otsa pääle.

(Järg tuleb.)

Kirjad ja sõnumed Tartust.

— 9. Pühapäewa kõned Wanemuises lõppesiwad palmipuude pühaga seks korraks. [illegible] nistas selgeste, et rahwas neist õhtutest tõeste kasu tundis. Igal pühapäewal oli saal rahwast täis, iseäranis wiimasel ajal. Kõneõhtute siht oli ka üsna rikas õpetustest. Igakord tuli ühe witenta õpetliku kõne järele küsimuste kohmine, mida kuulajad selle tarwis kirjalikult sisse andsiwad. See õpetlik läbirääkimine leidis hoolsat tähelepanemist kuuljate poolt.

— 1. Ilmad on pühadest saadik wäga ilusad, selged ja päikese paistel seitpäewa ajal soojakti 10—15 kraadi. Mitmed kewade toojad linnud ja liblikad on juba wäljas. Ehk küll jäämineisist ei ole olnud, siiski on Emajõgi pühadest saadik jääst waba. Wesi on pühadeni imelikul wiisil üsna wäikene, mille tõttu wist targad oodimad tahotasiwad. Nüüd on ta õige jõudsaste tõusma hakanud.

— 8. Wiimasel Lihawõtte pühal peeti Wanemuise saalis priuse mälestuse pidu. Rahwast oli õige rohkeste täitsaks päewaks kokku tulnud. Pidukõne pani koosolejad waimustuses keisrilaulu laulma. Pärast kõnet toodi kõik Wene walitsejad 800 aastast kunni meie ajani ududpiltides hiilikeie seletusega igamehe silma waatajate silmade ette. Pääle selle naidati weel seda ja tõist, mis waatajatele rohkeste nalja tegi.

— Esimesel Lihawõtte pühal tahtis tuli kaubahoowis Koslowi poes, Barklay platsi wasta, kurja teha. Suitsemine ilmutas ta salajat hakkamist, mille pääle tulekahju kell kustutajad weel õigel ajal kokku kutsus. Tuli sai warsti lämmatatud, aga siiski oli ta riide kaubale hästi kahju teinud.

— Woorimehe Karl Palmi mõrtsukas on 12 aastaks wang tööle mõistetud. Pärast seda aega saadetakse ta Siberisse.

Kirjawastused.

435. Kirjal. Tänuga lehes. **436.** t. Sõbr. term. **437.** ell. Terwit.! **438.** noc. Tänu! **439.** Otr. Edaspid. **440.** E. W. M. Sõbr. term. kaugele! **441.** Mu'lk. Tarwitatud. **442.** Kant. Lehes. **443.** [illegible] Sõbr. term.! **444.** A. r. W. Juba enne lehes. **445.** [illegible] Lugidelt. **446** ja **447.** [illegible] R. Tuhematt. **448.** [illegible] Sõna [illegible] tegemist [illegible] aastalaata. **449.** Sdt. Keeleproow oli ja lehes. **450.** no. Siis peate selle meiega hästi ette waatama! **451.** [illegible] Terwitust! **452.** A. R. W. Lehes. **453.** Edn. Tänu! **454.** Kääne. Ja nuga lehes. Kirjakaatmine ajalehtedele ja tõlkimine on igal inimesel lakeste waba [illegible]. **455.** [illegible] terwitust ja tänu sinna kauge! Sele wemil on tooi. **456.** Ed. M. J. P. Soow saab täidetud. **457.** Kant. Rõõmustame, et oota nii kasile wõtate. **458.** [illegible] rtas. **459.** Pl. Lehes. Soow täidetud. **460.** E. H. T. Just meie lehes on mõne aasta eest nende meeste elu pialt seistud. **461.** Kilingist Nimi. **462.** M. K. S. Laeme leid oma teatajate seltsa ja ootame nääl ilujaid kirju. Terwitust kõigile! **463.** M. M. J. ja A. E. Tütewat onne! **464.** Kirjaiaatja. Kallitatud. **465.** J. S. W. Suurt tänu sõbralise kirja eest! Kui aeg ja asjad wähegi lubawad, siis tarwitame sowi rõõmuga. **466.** M. r. S. Et see waid lus tõiste lehtedes asjata aiustatud, siis ei taha meie neile wahele astuda. **467.** E. A. U. Tuleb [illegible] tänuga. **468.** A. R. T. Lehes. **469.** [illegible] Kirja läheb. **470.** J. E. P. Kaes **471.** J. E. O. Tarwitatud. **472.** hrm. Lehes. **473.** P. P. Rühidelt. **474.** sg. Lehes **475.** J. S. S. Selleks asjast on ju liig palju raagitud. **476.** A. A. r. Tuhematt. **477.** R—l. Oleandust ei ole asjatutu, rahulik toom, sellep. peab kõrwale jääma. **478.** R—l. Kui iganes wõimalik, siis palume lühemalt kirjutada. Ruum puudub! **479.** A. A. H. Meie kardame, et see kiri weel enam „õiendust" toob kui esimene. **480.** J. S. H. Juba enne tõiselt poolt toimetatud. **481.** L. t. A. Pole uhtii karta. **482.** M. E. R. Ei sanni. **483.** km. Lehes. **484.** A. P. L. Rõugepanemist wõiw Tartu Klinikutes õppida. Kirjutage too hinda ei wõi ütelda, sest et kassitirja saurast ei tea. Ande see ütelsie, siis sedamaid. (Jääwad pooleli.)

Toimetusele saadetud raamatud.

Ajalugu. Eesti alamatele koolidele. Eesti Kirjameeste Seltsi toimetused nr. 74. 1885. H. Kuhti trükk ja kirjastus. Koolikaust. 128 l. Hind 85 kop.

Lühikene Saksa keele õppimiseraamat. Juhatus Saksa keelt ilma koolmeistri abita kõige wähemalt mõne nädalaga õigeste lugema ja kirjutama ning igapäewalist tarwitust ehk läbikäimise keelt selles keeles selgeste rääkima ja arusaama õppida. Kirja pannud August Kitzmann. Kitzmanni kirjastus. Laakmanni trükk. 1885. Koolikaust. 32 l. Hind 20 kop.

Uuemad sõnumed.

Tartus, 1. jürikuul 1885.

Liiwi kubernöör hra Schewitsch jõudis eile õhtu Tartusse ja wõttis hotel Bellevues korterit.

— Täna hommiku wara põles Krüpini suure elumaja Peetri uulitsas ära. Tõisel [illegible] pidi sääl wõlgade pärast oksjon olema. Tule hakkamist nuritakse järele. Keegi wiidi tulekahju pärast kinni.

Tallinna Balti laulupidu pidamiseks 1886 on ministri poolt luba antud.

Peterburis. Sõjaministeerium on 1885. aasta nekrutide arwu 230,000 mehe pääle kinnitanud.

— „Nowosti" kirjutab pika juhtkirja Wene Inglise politika kohta, milles ta näitab, et [illegible] wäga põnewil on. „Tahad sa rahu, siis walmista ennast sõjale", hüüab see leht wanasõnaga. Inglastel olla tubli merewägi 20,000 suurtükiga, mis Wenemaale kardetawaks wõib saada, sest et teda maalt ära hoida tegemist saab olema. Wenemaal ei olla mitte nii palju ja tugewaid sõjalaewu, et nendega merel Inglaste wastu wõiks seista. Tema panna lootust oma wäikeste sõjapaatide pääle, ja neid kartwat tugewadki sõjalaewad. Ka „Nowoje Wr." räägib sarnasel toonil.

Liwaadiast. Siseministeeriumi asjade minister kraaw Tolstoi, kes seni pääl Sewastopoli haiglaseks oli jäänud, on Liwaadia puhta ja hää õhu sees paremaks saanud.

Bulgaarias on waimulikud mehed kirikuist kinni pannud ja jutluse pidamise ning puha õhtu söömaaja tõmise lõpetanud. Põhjuseks olla see, et neile lubatud palka ei tahetawat maksta.

Wenelastel on Afganistanlastega juba 18. paastukuul Kuschk-jõe kaldal taplus ette tulnud. Waenlaste wägi oli 10,000 meest suur, mis siiski löödud ja laiale sai pillutud. Wene poolt saiwad üle 10 soldati surma ja 30 haawatud. Waenlased kautasiwad ligi 500 surnut, terwe suurtüki wae ja täie laagri. — Kui Inglise ohwitserid, kes wõitlust ilma osawõtmiseta päält waatasiwad, nägiwad, et Afganistanid põgenema paniwad, palusiwad nad Wenelast endid kaitsta. Waraku ei saanud kindral Komarowi poolt kohe wälja saadetud wäe jagu Afganistani hobusewäge enam kätte, kes Inglise ohwitseerid enesega ühes oli wiinud.

Egiptusest. Kindral Graham on Osman Digma wastu wõitlusele läinud. Suure-Reedepäewal jõudsiwad Inglise wäed Teselahi mae juurde, mis umbes 2 penikoormat Tamaist eemal seisab. Waenlane taganes lühikese tapluse järele. Graham teatab, et sääl wäga wähe wett olla ja sellepärast koguni kõlbamata, mispärast ta Tamai põlema laskud ja siis sie ära taganenud.

Kanada maakonnas Põhja-Ameerikas tahawad Indiaanlastega segatud Europlased Inglaste ülemwalitsuse wastu mässama hakata. Mitmed eestwõtjad, nende ees otsas üks Riel, ässitawad rahwast üles ja ütlewad, et nüüd ühendatud jõudul paras aeg oleks oma iket maha raputada, sest Inglasel olla Wenelasega sõda ees, mis neid keelab täie jõuuga wastu hakkamast.

Kesk-Ameerikast. Guatemala president Barriose nõudmine on naabri riikide seas niisugust wiha sünnitanud, et sellest tüli tõusis. Siis on Barrios San Salwadori sõjawägede pääle läinud, millest 10-tunniline tuline taplus tuli. Barriose wägi põgenes. Kahju oli mõlemil pool suur.

Дозволено Цензурою. — Дерптъ, 30. Марта 1885 г.

Telegrammid.

Peterburis, 29. paastukuul. „Journ. de St. Pet." tähendab, et Wene sõjawäed kindral Komarowi juhatuse all ainult Afganistanlaste waenulise oleku läbi on liikuma hakanud, mispärast see taplus kogemata juhtumine olla põnewil seiswate parteide wahel. Sellepärast olla ka loota, et see tüli mõlemate suurriikide wahel õigwat rahunõun ei ekitaks.

— 30. paastuk. Inglise parlamendi walitsuste ja ministrite seletuste asjus wiimaste Keik-Aaña juhtumiste kohta kirjutab „Journ. de St. Pet.", et säälsed tapluse sõnumed ei wõida täielised olla. Sellepärast pidada täielisemaid sõnumeid ära oodatama, mida Inglise walitsus Wene walitsuselt ka teada nõudnud. Seda ei wõidawat arwata, et Wene kindralid, kes oma riigiwalitsuse tahtmist tunnud, ilma tõiste põhjusteta asju ajanud. Tüli Afganistani piiril olla rahulisele kokkuleppimisele küll kahjulik, siiski olla ikka rahu loota, sest Aaña rahwad olla wägiwalla töödega harjunud ja sellepärast ikka kardetawad. Nii olla siis kõige wõimalikum ära oodata, kunni asjalugu selgemalt tuttawaks saab.

— Neewa weß on tõusma hakanud.

Berliinis, 28. paastuk. (9. jürik.) Wene ja Afganistani sõjawägede kokkupuutumise sõnume järel walitses Viinies börses hirmus segadus. Wene kreditpiletid langesiwad 193 pääle, niisama ka muud wäärtpaberid mitu protsenti.

Pariisis, 29. paastuk. Hiina sõjawäed on Seiori poolt kaiu saanud Tonkinist taganeda. Selle käsuga ühes on Patenore rahutegemise wärast Tientsini läinud. Niipea kui leping walmis on ja keisri poolt alla kirjutatud, kutsub Prantsusmaa oma merewae Hiinamerelt tagasi ja Hiinariik teeb omad sadamad kauplemiseks jälle lahti.

Bombais, 28. paastuk. (9. jürik.) „Bombay-Gazette" kuuleb ustawalt poolt, et emir elawalt Inglismaaga lepingut soowib teha, aga sõjariistu, laskmise materjaali ja aastaie ülespidamise suurendamist nõuab. India walitsus olla neid nõudmisi täita lubanud. Emir kartwat, et Inglise sõjawägede Afganistanisse sissetulemisega endiste sõdade läbi sündinud ärritus uuesti seegittema hakkaks. Dufferin olla kostnud, Inglise sõjawägedel ei olewat sugugi nõuu üle Afganistani piiri tulla, ka hoidwat ta emiri õigusi rikkumata.

(Tartu ja Tallinna Saksa lehtedest.)

Wastutaja toimetaja ja wäljaandja A. Grenzstein.

Wanemuine.

Pühap. 7. jürikuul 1885

kuu-õhtu.

Pärast näitelawa etendust

tants.

Hakatus kell 9 õhtul.

Eestseisus.

Peterburi E. Seltsi

lähem

pidu-õhtu

on

laupäew 6. Aprillil 1885.

Näitemäng

ja

Tants.

Pidu algab kell 9 õhtul.

Peterburi E. Seltsis

(Обуховский пр. № 12) peetakse

laupäew 13. Aprillil

suur

piduõhtu.

Eeskawa:

I.

Kentsakad ja solo laulud, kwartettid, duettid ja muusikaetendused.

II.

Esimest korda:

„Kiriwased kimbatused."

Lustmäng 1 waatuses.

Wenekeelest E. Kinkmann.

III.

Tants.

Etenduste waheaegus ja tantsuks

orkesterimäng.

Hakatus kell 9, lõpetus kell 3.

Piletid on enne piduõhtut seltsi ökonomi käest saada, piduõhtul kasfalt.

Lahket osawõtmist palub

E. Kinkmann.

Wiljandi maakonnas, Pilistwere kihelkonnas, Risti kiriku juures Marienruhes saab sell aastal wälja üüritud üks 3

suur pood

ühes elukorteriga. Poodi juures on ilus wõlwitud keller, lina- ja wiljaait, suur hoow, pööning, õunapuu aed ja heinamaa. Lähemat teadust annab Marienruhe omanik

P. Joh. Lehmann.

Hugo Treffneri

neljaklassiline kool

Tartus.

Kooli lõpul wõiwad kaswandikud minu koolist klassika- ning reaalgümnasiumide kolmandama klassi astuda, apteekri õpilase, wäeteenistuse kolmandama järgu ning priwaatelementaarkooli õpetaja eksami ära teha. **Priwaatelementaarkooli õpetajad on wäeteenistusest priid.** Kooliõpetajate arw oli 15. jõulukuul m. a. 9, 16. paastukuul s. a. 10. Kaswandikkude arw oli 15. jõulukuul m. a. 65, 16. paastukuul s. a. 95. Pääle ülestõusmise püha hakkab kooliõpetus **esmaspäew 1. jürikuul** ja maksawad uued sisseastujad kaswandikud kunni jaani kuuni weerand kooliaasta eest. Uusi kaswandikkusi wõetakse wastu iga päew kella 12—2 l. koolimajas Kroonuaia ulitsas (Botanische Straße) nr. 21.

Tartus, 16. paastukuul 1885.

Kooli direktor **Hugo Treffner.**

Das Monatliche Abonnement auf die

„Heimath"

(gerechnet vom 1. jedes Monats an) beträgt: für Riga ohne Zustellung 50 Kop., mit Zustellung und durch die Post 60 Kop.

Die Administration.

Kõigeparemat jagu

luujahu ja superphosphati

müüb õige odawa hinnaga

F. G. Faure,

8 Tartus, Holmi uulitsas nr. 14.

Annan seeläbi kõigile austatud kaupmeestele teada, et minu juures Tallinna

Böckleri wabriku

wankre määre laager

on ja seda ainult üksi kaupmeestele **wabriku hinnaga** müün.

Adolph Riik.

2 № 41. Tartus, Riia uulits № 41.

Seeläbi annan oma auste ostjatele teada, et see aasta uut moodu igatseltsi

Suwe kübaraid

sisse on tulnud ja luban odawa hinna eest müüa niihästi hulga kui ka tüki kaupa. Palun sõpru waatama tulla.

Tartus, Kaubahoowis nr. 25. 3

P. Mettus.

№ 28. Tartus, Kaubahoowis № 28.

Seeläbi annan Tartu linna kui ka ümberkaudsele maarahwale auupaklikult teada, et mina suure saate kõige paremat seltsi Riia wabriku

wankri määret

Aöleri templiga

olen saanud ja seda kõige odawama hinnaga müün. 3

Th. Grüner.

Kõige paremat

Baieri laageri õlut

Kulmbachi õlut, toobi õlut, mõdu kõige parema häädusega

soowitab

J. R. Schramm.

Minu mõlemates joogikauplustes: 1) Lille uulitsa nurga pääl, wastu postijaama, ja 2) Peterburi uulitsas saab **wabriku hinnaga** müüdud. 3

Seeläbi annan Tartu kui ka ümberkaudse rahwale teada, et mina **Kauba uulitsas nr. 5** wanas maalermeister **Frischmuthi töötoas** kõiksugused **wärwimise** ja

lakkerimise töösid

toimetan. Auupaklikult 2

maaler J. Kampus.

Franzenshütte

wabrikust

Riia wäljanäit. a. 1883 auuhinnaga palgatud

rootsi-, teras- ja raudatru

raud ja **puuraamiga**, kõik jagusid, nagu: **maakülgesid, tallu, triigilaudu, pajaranast adrakehasid, lõigerau-** ja **noaterast** 20 jaus ja suurusees, **esjapulgalist söödi- ja seemeatru, kiira-käära-äkesid, seemne-äkesid, kolmekandilist anesalgu, seemekõtjaid, rullisid, lina külimasinaid, ristikheina külimasinaid, tiigri rehasid** jne pakub müüa 6

Tartus, Holmi uulitsas Nr. 14.

F. G. Faure.

Teadaandmine.

Annan kõigile austatele põllumeestele auupaklikult teada, et mina praegu Inglismaalt tuntud Langdale wabrikust suurel mõõdul kõige paremat

kunstpõlluramnu (Superphosphat),

mis 13—14 kraadi kõwa on, olen saanud ja seda odawamalt kui see tänini teistel kaupmeestel wõimalik on olnud, müüa wõin.

A. Sass,

4 Rõo kiriku juures.

№ 28. Tartus, Kaubahoowis № 28.

Seega annan austatud sõpradele teada, et mina hulgawiisi mitmeseltsi

traatnaelu

olen saanud ja neid wõimalikult odawa hinnaga müün. 3

Th. Grüner.

Wene

tulekinnitamise selts

Peterburis,

mille

põhjuskapital 2,500,000 rubla,

kinnitab liikuwat ja liikumata warandust igat jagu linnas kui ka maal odawa hinnaga

Eduard Friedrich'i läbi

päätallitaja Tartu ja ümberkauduste maakonnade jauks.

Tulekinnitamise maks maal on alandatud.

Tartu kreisis ja Tartu kihelkonnas olew Raadi kogukonna kohus kuulutab seeläbi, et 12. jürikuul s. a. kell 10 hom. Raadi walla kohtumajas **Johan Truuts'i tuuleweske,** mis Matu talu maa pääl seisab, kõige sisemise wärgi, elumaja ja kõrwaliste hoonetega **oksjoni wiisil** enama hinna pakkujale **saab ära müüdud.** Tingimised on igal reedel enne seda kell 2 p. l. ja oksjoni päewal enne oksjoni hakatust kohtumajas näha.

Raadil, 15. paastukuul 1885.

2 Päakohtumees: **M. Thomson.**

Wõnnu kihelkonnas, Abja wallas Lääniste kõrtsimehel **Jüri Tepp**'il warastati 9. 10. paastukuu öösel allnimetatud numbritega

Chark. Pfandbriefe

à 100 Rbl. 4½ Jahr. àra.

169156
169157
169158
169159
169160
169161
169162

Pääle selle weel 556 rbl. puhast raha. Üleüldine kahju 1256 rbl. Kes selle üle lähemat teadust, nii et seda warandust kätte wõib saada, Tartu sillakohtule wõib anda, saab **kolmas jagu** sellest summast omale waewapalgaks. 2

Liiwimaa põllu- ja

käsitöö edenduse

seltsi eestseisus annab seeläbi auupaklikult teada, et riigi hobusekaswanduse walitsus selle seltsile 24. kunni 26. lõikuskuul s. a. peetawa

wäljanäitusele

tööhobuste auuhindadeks 150 rbl. ja niisama palju **talurahwa kaswatatud** üheaastaste warsade auuhindadeks on lubanud ja et hinnamõistjateks hra õuenõunik Bruns, R. von Essen-Kastrist ja kollegianõunik parun v. Rummel on kinnitatud. 2

Annan seeläbi auupaklikult Wõru linna kui ka ümberkaudsele maa rahwale teada, et minu juures hääd

Saksamaa

adrad,

walmid wankre tarwis pruugitawad raud asjad, nagu ratta witsa rauad, teljed, pusid ja wedrud, kuulsast Peterburi Mohowa wabrikust, ja pääle selle weel igat sugu raua kaupa kõige odawama hinnaga saada on.

Kaupmees **Peeter Wald**

2 Wõrus.

Masina õli

soowitab odawaste

P. N. Besnosow.

Wõerastemaja London.

Mina puhastan majad

prussakatest,

lutikatest, hiirtest ja rottidest.

M. Ponjagin.

Adres: Tartus, Holmi uulits nr. 16, 2 treppi ülesse.

Oskar Kranz'i

raamatukauplus

Peterburis (Liteinii prospekt № 27) müüb

Eesti raamatuid. 5

Tähelepanemiseks!

Kaubatallituse (äri) lõpetamise pärast müüb

Riia raua- ja teras-kauplus

Tartus, Aleksandri uulitsas nr. 3.

oma terwe kaubakogu alla wabriku hinna, nii kui: **ehitusmaterjaali, ukse lukke** ja **tabasid, aknaraudu, rewolwerisid, püssa, patronisid, wiilisid, kruwi pinka, labidaid, pannisid, nuge, triikimise wastnaid, saagisid** igast seltsist, **puurisid, hingesid** ja weel kõike muud.

Palutakse austatud ostjaid ruttu ostma tulla, sest **wäljamüük** ei saa mitte kaua kestma.

Riia raua- ja teras-kauplus

2 Tartus, Aleksandri uulitsas nr. 3.

Praegu ilmus M. Mykani kuluga:

Põgenenud

kloostri kaswandik.

Motto. Truu armastus wõidab kõik wiletsuses

Algupärane jutustus.

A. Sahk.

Tartus 1885.

Raamat on 168 lehekülge suur, kaanetrükk mitmewärwiline, hind 30 kop. Saada: Tartus A. Grenzsteini ja W. Perly juures; Tallinnas K. Buschi ja Kastbali juures; Rakweres G. Kuhs'i juures.

Müüa 3

üks tükk hääd maad, 100 tesatiini suur — pool heinamaa, pool puumets — terwelt ehk ka jau kaupa Jeroslawi kubermangus, Romanowo-Borisoglebi linnast 3 ja Wolga jõest 1½ wersta kaugel. Reis Tartust sinna üle Peterburgi maksab meie paalt 15 rubla. Kirja adres: Ярославской губ., въ городъ Романовъ - Борисоглѣбскъ, Федору Васильевичу Короткову, передать Янсону.

Olewik

maksab 13. numbrist aasta lõpuni ilma postita 1 rubla 75 kop., postiga 2 rubla 25 kop. Et suur romaan

„Kelleste herrased"

nr. 13. pääle hakkab, siis palume tellijaid rutata, et juurdetulejaist ilma ei jääks. Tellimisi wõtab igal ajal wastu

Olewiku tallitus.

Piim

on rendi pääle saada **Kaagwere** mõisast 10 wersta Tartust. Kaupa teeb kunni Jüripäewani.

Mõisawalitsus.

!! Oksjon !!

Luunja karjamõisas Põwastul saawad 18. Aprillil **lehmad, hobused, lambad, wankrid, reed** ja kõiksugust majakraami enam pakkumisel ära müüdud.

Mina wõtan kõiksuguseid

haigeid,

iseäranis aga silmahaigeid igal päewal wastu enne lõunat kellu 8—10 ja pärast lõunat kellu 6—7. Sell waheajal olen ma walmis haigeid kodu waatamas käima.

Dr. E. Jannsen,

Tartus, Tügi uulitsas nr. 20, Maarja kiriku lähedal.

Willakraasimise

masinate kraasid,

nahk-, wilt- ja **kummirihmade** sees, müüakse kõik jagu, Tartus uues panga majas Warikawi kingakaupluses

C. G. Müller'i juures.

Olewiku

trükikojast

on saada:

Teenistuse kontrahid maapidajatele. (Kirjapannud üks tegelik põllumees.)
Naharendi kontrahid.
Magasi raamatud.
Pääraha raamatud.

Häid

kase planka

müüb üksikult ja hulga wiisi Meeri wallas Tikku talu peremees 2

J. Matt.

Uue-Suislepi Kestniku karjamõisast warastati 12. 13. paastukuu öösel tallist üks 7—8 aastane

ruun hobune

ära, arwata kaks arsinat kõrge, walk jas punane segi karwaga, parem silma munawalge kirju (sõrasilm), pahem silma muna must, walge laik otsas, walkjas lakk ja saba. Kes selle warastatud hobuse üle Uue-Suislepa mõisawalitsusele teadust annab, saab **25 rubla waewapalka.**